

Základy soukromého práva přednáška VII.

Závazkové právo. Obecné otázky

Petra Nováková & Lukáš Hlouch
PWCoopers & Nejvyšší správní soud

Závazkový vztah I.

(část VIII. - § 488 a násl. OZ)

- vztahy majetkové hodnoty
- vyjádření ekonomické směny hodnot různých komodit
- možnost rozdělení produktů materiální výroby
- na rozdíl od věcného práva (absolutní, statické) má závazkové právo charakter dynamický
 - Např. věcné právo věc držet se v závazkovém vztahu „výpůjčka“ projevuje jako právo na vrácení věci po uplynutí doby zapůjčení (§ 662 OZ)

Závazkový vztah II.

- relativní vztah/charakter
 - vlastník možnost realizace užité hodnoty určité věci
 - realizace **ius disponendi**
 - vznikají vždy mezi **konkrétně** vymezenými subjekty, at' již dvěma či vícero (např. konsorcium)
 - ekonomické zájmy účastníků závazkového vztahu jsou stejné **podstaty**, ale opačné **polarity** (prodávající chce převést věc na jiného, kupující chce převést věc na sebe)

Terminologie I.

- **závazkový právní vztah nebo-li „závazek“**
 - **Co je to závazek?**
 - **Příklady (dítě, manželka – proč ne, povinnost zaplatit dluh, nájem bytu)**
 - **obecně ale bývá pojem „závazek“ používán spíše pro označení závazkového právního vztahu, pojem „dluh“ pak pro pojmenování povinnosti dlužníka vzniklé z určitého závazku.**
 - **§ 488 OZ**
 - *Závazkovým vztahem je právní vztah, ze kterého věřiteli vzniká právo na plnění (pohledávka) od dlužníka a dlužníkovi vzniká povinnost splnit závazek (tzn dluh).*
 - **Zajímavost – současná judikatura NSS**
 - **Výklad termínu „závazek“ ve smyslu „dluh“ ve vazbě na zákon č. 254/2004 Sb., o omezení plateb v hotovosti**

Terminologie II.

- účastník závazkového vztahu
 - Všechny subjekty OPH
- strana závazkového vztahu
 - na jedné straně i více osob
- věřitel
 - právo požadovat určité chování (**plnění**) od druhé strany
- dlužník
 - strana mající povinnost plnění poskytnout
- plnění
 - Předmět závazkového vztahu (věc, právo, JMH, právní jednání, zvláštní předměty OP vztahů)

Terminologie III.

- věřitel ---- pohledávka
 - Vigilantibus iura scripta sunt
 - **Pohledávky ze závazkových vztahů podléhají režimu promlčení (všechna práva majetková, není-li zákonem stanoveno jinak), resp. prekluze (pouze, stanoví-li tak zákon výslovně) !!!**
- Dlužník ---- dluh (někdy též závazek)
 - Dluh nemusí být vždy peněžitý (obecně)

Shrnutí - definice závazkového vztahu

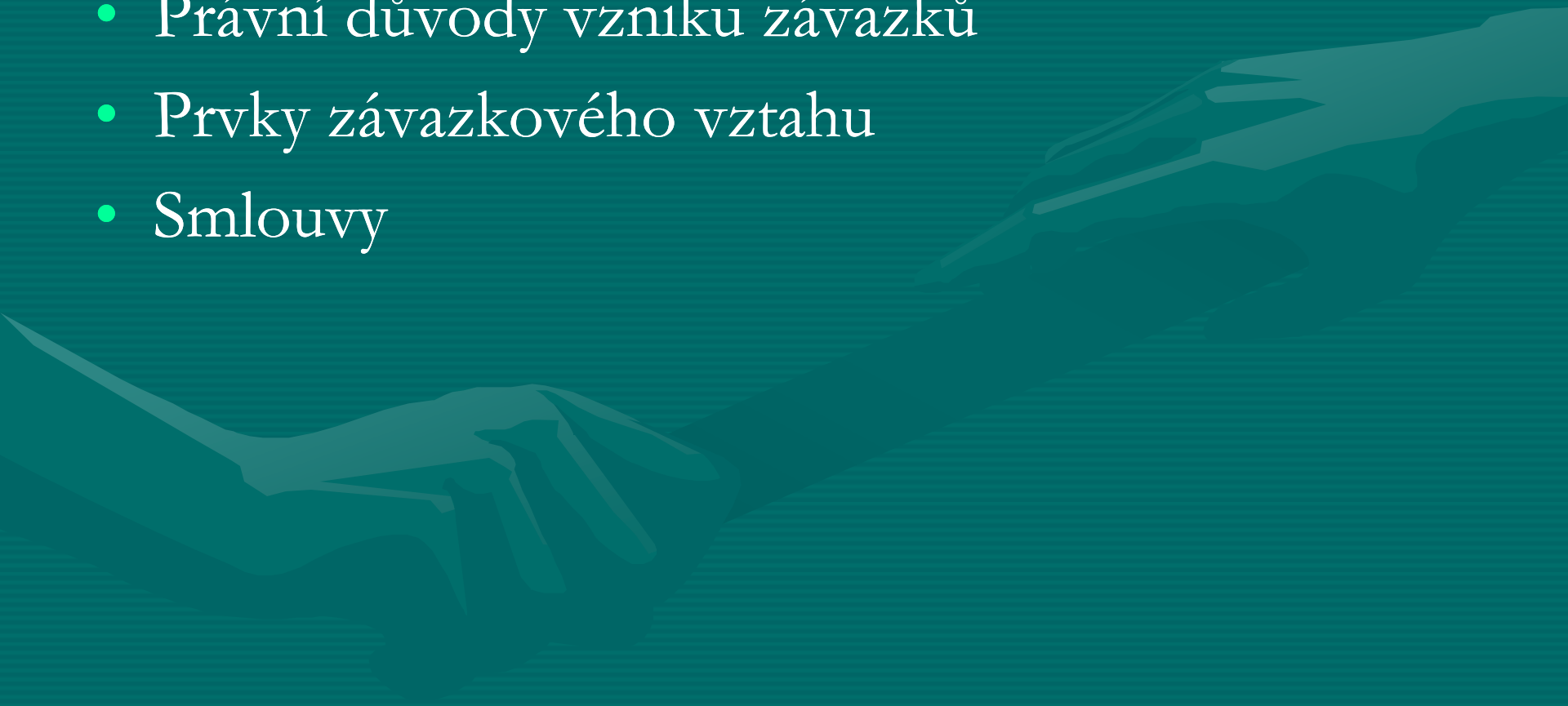
- typ občanskoprávního vztahu, který existuje mezi dvěma nebo více účastníky, jejichž vzájemné postavení dává jedné straně (věřiteli) právo žádat od strany druhé určité plnění zpravidla majetkové povahy, zatímco strana druhá (dlužník) je povinna toto plnění poskytnout.
- Strany mají povinnost si poskytnout **součinnost**

NOZ – Závazkové právo

- Část IV. – Relativní majetková práva
- § 1721 – definice závazkového vztahu (závazku)
 - Ze závazku má věřitel vůči dlužníku právo na určité plnění jako na pohledávku a dlužník má povinnost toto právo splněním dluhu uspokojit
- Plnění musí být MAJETKOVÉ POVAHY
- Pojem závazek už nebude mít význam povinnosti ze závazkového vztahu

VZNIK ZÁVAZKŮ

- Právní důvody vzniku závazků
- Prvky závazkového vztahu
- Smlouvy

Právní důvody vzniku závazků I.

- Smlouva (kontrakt)
 - Typologie smluv (§ 491 OZ): typové x netypové (inominátní) x smíšené
 - § 490 → § 43 a násl. OZ
 - Inomináty (§ 491 → § 51, § 853 OZ), smíšené
 - Konsensuální x reálné kontrakty
 - **Konsensuální** – smlouva vzniká dohodou stran (setkání projevů vůle – např. kupní smlouva)
 - **Reálné** – smlouva vzniká předáním věci (půjčka, výpůjčka)
- porušení právní povinnosti (delikt):
 - ze způsobené škody či získání neoprávněného majetkového prospěchu (bezdůvodné obohacení)
 - vady plnění či prodlení
 - Vzniká odpovědnostní vztah (odpovědnost za škodu, BO, za vady...)
- jiný právní důvod (např. konstitutivní rozhodnutí státního orgánu, zpracování cizí věci, dědění, nález ztracené věci apod.)

Právní důvod vzniku závazku II.

- § 489 OZ – legální definice:

*Závazky vznikají
z právních úkonů, zejména ze smluv,
jakož i ze způsobené škody,
z bezdůvodného obohacení nebo
z jiných skutečností uvedených v zákoně.*

- *Omnis enim obligatio aut ex contractu aut ex delictu nascitur.*

Právní důvod vzniku závazku

NOZ

- § 1722:
 - Závazek vzniká ze smlouvy, z protiprávního činu nebo z jiné právní skutečnosti, která je tomu podle právního řádu způsobilá.
 - Závazky ze **smlouvy** mají primární povahu – přiměřené použití u jiných závazků (§ 1723 NOZ)

Prvky závazkového vztahu

- subjekty
- objekt/předmět (plnění)
 - Přímý (právní jednání stran)
 - Nepřímý (věc, právo, jiná majetková hodnota)
- Obsah
 - Práva a povinnosti stran
 - Typologie právních povinností (§ 494)
 - Model: právo jedné strany odpovídá povinnosti druhé strany
 - Mechanismus **změny** závazku: konsensus (§ 493 OZ)

Prvky závazkového vztahu

- subjekt I.

- subjekt **x** strana závazku
- věřitel **x** dlužník
- Dělení závazkových vztahů dle subjektů
 - dvoustranné **x** vícestranné (např. třístranné, např. poukázka, vícestranná výměna bytů)
 - jednoduché **x** společné (na jedné či obou stranách je více subjektů)

Subjekty závazků - NOZ

- Obecné označení stran závazku
 - Věřitel
 - Dlužník
 - Už ne účastníci, ale OSOBY
- Nová zvláštní označení stran podle nových institutů (pacht, výprosa...)

Prvky závazkového vztahu

- subjekt II.

- společné závazky (§ 511 a násl. OZ):
 - Tzv. aktivní pluralita (více věřitelů)
 - Tzv. pasivní pluralita (více dlužníků)
- Další kritéria:
 - A) vztah mezi účastníky (spoluvěřiteli či spoludlužníky)
 - B) charakter plnění (dělitelné x nedělitelné)

Prvky závazkového vztahu

- subjekt III.

- dělitelné plnění
 - může být splněno i částečně bez toho, aby se změnila jeho podstata nebo hodnota. Souhrn částí bude mít stejnou hodnotu jako plnění poskytnuté najednou (tzn. typicky peníze, komodity apod.)
- nedělitelné plnění
 - např. individualizovaná věc, zdržení se určité činnosti, atd.
 - Tzv. nedílné závazky

Prvky závazkového vztahu

- subjekt III.

- Společné závazky s dělitelným plněním (tzn. zejména na peníze)
 - Solidární závazky
 - Aktivní solidarita (§ 513, § 514 OZ) – **více věřitelů „společně a nerozdílně“** oprávněných
 - Není dána automaticky, ale na základě zákona, rozhodnutí či dohody účastníků
 - Dlužník splní závazek plněním **kterémukoliv z věřitelů**
 - Dlužník je povinen plnit tomu, kdo první požádá, **CELÉ PLNĚNÍ V CELÉM ROZSAHU** (tzv. právo prevence); dokud není věřiteli požádán, může plnit, komu chce
 - Dlužník se zproští závazku splněním celého dluhu i jednomu z věřitelů

Ad aktivní solidarita

- Stačí, aby pohledávku uplatnil jen **JEDEN Z VĚŘITELŮ**, ostatní již nemohou pohledávku uplatnit, i když nebyla splněna
- Vypořádání spoluvěřitelů závisí na poměru mezi nimi
- Příklady:
 - Manželé § 145 odst. 4 OZ
 - Spoluvlastníci § 139 OZ
 - Společní nájemci § 701 odst. 2 OZ

Solidární závazky II.

- Pasivní solidarita (§ 511 odst. 1 OZ) – více dlužníků „společně a nerozdílně“ povinných
 - Každý ze solidárních dlužníků odpovídá za splnění dluhu až do úplného uspokojení věřitele
 - Výhodné pro věřitele
 - Splněním celého dluhu kterýmkoliv z dlužníků způsobuje zánik celého závazkového vztahu
 - **REGRES** spoludlužníků (předběžný, následný) - § 511 odst. 2, 3 OZ
 - **!!! Nejedná se o nerozlučné společenství dle § 91 odst. 2 o. s. ř. – každý dlužník vystupuje v řízení za sebe**
 - Prominutí dluhu, splnutí a dodatečná ujednání s věřitelem však mají účinek jen na toho dlužníka, kterého se týkají
 - Např. náhrada škody - § 438 odst. 1 OZ

Solidární závazky - NOZ

- Společné dluhy a pohledávky (§ 1868 a násl.)
- Obecné pravidlo pro společný dluh a společnou pohledávku odkazuje na **pravidla o spolu vlastnictví (!!!)**
- Zůstává „společně a nerozdílně“

Solidární závazky II. - NOZ

- **Pasívní solidarita:**
 - Dlužníci plní jeden za všechny, všichni za jednoho
 - Zvláštní ujednání věřitele a spoludlužníka nepůsobí vůči ostatním spoludlužníkům
 - Vždycky u podnikatelů (!!!)
 - Regresní právo spoludlužníka vůči ostatním

Solidární závazky - NOZ

- Aktivní solidarita
 - Kterýkoliv z věřitelů může žádat celé plnění
 - Prior tempore – potio iure
 - Kdo první dlužníka požádá, dostává plnění **V CELÉM ROZSAHU**
 - Prodlením jednoho ze spoluvěřitelů se ocitají v prodlení **všichni**

Ad společné závazky

– Dílčí závazky (§ 512 odst. 1),

- Každý závazek s **DĚLITELNÝM** plněním, pro který není stanovena či smluvena **SOLIDARITA**
- přesně specifikován podíl jednotlivých stran, dílčí závazek se skládá de facto z několika samostatných závazkům
- společný prvek je jednotný **zavazovací důvod** (např. smlouva o půjčce apod.)
- není-li zákonem stanoveno, rozhodnuto či účastníky dohodnuto jinak, pak má společný závazek dílčí charakter (§ 511 odst. 1, § 512 odst. 2 OZ) – tzv. **priorita dílčího závazku**

Ad společné závazky

- Nedílné závazky (§ 512 OZ)
 - Dlužník je zavázán několika věřitelům k nedělitelnému plnění **(aktivní pluralita)**
 - Dlužník není povinen plnit jednomu z věřitelů **bez souhlasu ostatních V (eventuálně do úřední úschovy)**
 - Není-li dohodnuto jinak, může dlužník splnit **kterémukoliv věřiteli**, ostatní pak po něm nemohou nic žádat (ale: platí zde § 515 o vzájemném poměru mezi nimi)
 - Více dlužníků je zavázáno k nedělitelnému plnění věřiteli **(pasívní pluralita)**
 - Závisí na charakteru plnění, zda plní jen jeden z dlužníků, anebo zda musí plnit všichni (např. provedení díla či jiné práce)

Dílčí závazky – NOZ

- Úprava je obdobná jako ve starém OZ
- Nedělitelné plnění
 - Pasívní: Věřitel může požádat kohokoliv ze spoludlužníků, ledaže z povahy závazku vyplývá, že musí plnit všichni společně (činnost)
 - Aktivní: Dlužník není povinen plnit jen jednomu, pokud se V nedohodnou nebo V1 nedá jistotu
- Dělitelné plnění
 - Pasívní: každý plní jen svůj díl, není-li dohodnuto/ stanoveno/ rozhodnuto jinak
 - Aktivní: pokud je ujednáno, může D plnit vše V1

Prvky závazkového vztahu

- předmět

- peněžitý x nepeněžitý
- úplatný x bezúplatný
- plnění určené:
 - jednotlivě (konkrétní věc)
 - druhově (věc specifikovanou druhem, jakostí a množstvím)
 - alternativně (dlužník možnost výběru s několika plnění daných smlouvou)
- plnění jednorázové x částečné x ve splátkách x opětuující (smlouva o ubytování) x trvající (nerušit)
- naturální závazky (sázka a hra, půjčka do sázek a her, promlčené, neplatné pro nedostatek formy)

Prvky závazkového vztahu

- obsah

- Není-li stanoveno jinak, lze měnit pouze na základě dohody stran (§ 493 OZ, i pro ObZ)
- § 494 – typologie právních povinností („závazků“), i ObZ
 - *Z platného závazku je dlužník povinen něco dát, konat, něčeho se zdržet nebo něco trpět a věřitel je oprávněn to od něj požadovat.*
- § 495 – vyjádření kauzy (kauzální x abstraktní)
 - *Platnosti závazku nebrání, není-li vyjádřen **důvod**, na základě kterého je dlužník povinen plnit. **Věřitel je však povinen prokázat důvod závazku**, s výjimkou cenných papírů hromadně vydaných nebo jiných cenných papírů, pro které je zákonem stanoveno, že věřitel tuto povinnost nemá.* (tzn. Absence kauzy **nebrání** platnosti smlouvy či jiného právního úkonu, avšak **důkazní břemeno existence kauzy tíží věřitele**) → **LÉPE SJEDNÁVAT**
 - !!! Pozor – uznání dluhu § 558 OZ
 - **DŮVOD** (tzn. kauza) + **VÝŠE**

Systematika části VIII. OZ

- obecná část
 - vznik, obsah
 - odpovědnost za vady
 - změna
 - zajištění
 - zánik
- zvláštní část
 - typové x nepojmenované smlouvy (§ 51, § 491 odst. 2 a 3)

Smlouvy

- Nejčastější důvod vzniku závazků
- Uzavírání se řídí podpůrně hlavou IV. části I. OZ – platí pro všechny typy smluv (i ObZ a ZPr)
- Dělení – dle základních náležitostí:
 - Typové
 - Netytové (inominátní) - § 51, § 491 odst. 2 OZ
 - Analogie (§ 853 OZ)
 - Smíšené (§ 491 odst. 3 OZ)
 - Použití úpravy těch závazků, které smlouva obsahuje

Průběh smluvní kontraktace – terminologie

- návrh na uzavření smlouvy (§ 43a OZ) - **oferta**
- **oferent**: osoba předkládající návrh, navrhuující strana (i několik účastníků)
- **oblát**: osoba, které je návrh určen;
- **akceptant**: osoba přijímající ofertu

Oferta I.

- obsah: podstatné náležitosti charakterizující jednotlivé smluvní typy, u inominátu dostatečně přesné určení obsahu závazku či aplikace § 269 odst. 3 ObZ dohoda o způsobu dodatečného určení závazku (následné vymezení vždy obě strany)
- sdělení oferty: § 43a odst. 2 OZ *Návrh působí od doby, kdy dojde osobě, které je určen.*
- způsob sdělení závisí na formě, kterou má být učiněn vlastní úkon (písemně, telefonicky, konkludentně, s podpisem či bez, s otiskem razítka či bez)
- vázanost oferenta návrhem: po předložení návrhu jej oferent nemůže po určitou zákonem stanovenou dobu (*akceptační lhůta*) odvolat

Oferta II.

- **návrh nemůže být odvolán:**
 - pokud byl výslovně označen jako neodvolatelný (pokud není stanoveno nic, je odvolatelný),
 - během lhůty, která je v návrhu stanovena pro přijetí (ledaže by bylo oferentem výslovně vymíněno právo odvolat i během této lhůty), např. do 14. 7., do tří dnů, ...

Oferta III.

- návrh může být odvolán:
 - navrhovatel jej zruší tak, že zrušení dojde příjemci současně s návrhem či před jeho doručením,
 - navrhovatel v ofertě neoznačí lhůtu pro přijetí, pak je možno odvolat kdykoliv,
 - navrhovatel sice vymezí akceptační lhůtu, ale stanoví, že i v ní může být odvoláno

Oferta V.

- zánik oferty:
 - ♣ platným odvoláním,
 - ♣ marným uplynutím akceptační lhůty (§43b OZ *uplynutím přiměřené doby s přihlédnutím k povaze navrhované smlouvy a k rychlosti prostředků, které navrhovatel použil pro zaslání návrhu*),
 - ♣ odmítnutím (okamžikem, kdy navrhovateli dojde zamítavé stanovisko)

Akceptace I.

- přijetí návrhu na uzavření smlouvy, § 43c odst. 1 OZ
- proto přijetí zásilky obsahující nevyžádané reklamní zboží není akceptací, nýbrž ofertou spojenou s tzv. reálnou nabídkou
- obecné pravidlo: **mlčení obláta neznamená akceptaci** (v obchodní praxi lze dohodnout opačně)
- akceptace je účinná tehdy, když **dojde** oferentovi
- projev vůle obláta v zásadě přijímající ofertu, ale obsahující změny, není akceptací, ale **novou ofertou** (nikoliv pouhá formulační úprava)

Akceptace II.

- ústní oferta: bezodkladně, ledaže něco jiného ve smlouvě
- písemná oferta: nutno písemná akceptace; když není zřejmé, lze i konkludentně, např. odesláním zboží
- opožděně: účinky jen v případě, že oferent bezodkladně vyrozumí, že souhlasí; když pozdě vinou pošty, tak ok v případě, že oferent výslovně neprohlásí opak
- zrušení akceptačního projevu. lze jen tehdy, jestliže odvolání souhlasu dojde oferentovi současně či dříve s akceptací

Smlouva o smlouvě budoucí, pactum de contrahendo I.

- § 50a (zvláštní úprava v § 289 a násl. ObZ)
- povinnost alespoň jedné z jejích stran uzavřít s druhou stranou v **dohodnuté době** smlouvu s obsahem předem dohodnutým, oprávnění druhé ze stran domáhat se uzavření takového závazku (lhůta 1 rok – plyne od uplynutí dohodnuté doby)
- tzv. přípravná smlouva, nejedná se o smluvní typ, protože každá typová smlouva může mít svoji smlouvu o smlouvě budoucí

Smlouva o smlouvě budoucí II.

- obsah smlouvy:
 - ■ závazek uzavřít budoucí smlouvu (možno vázat na existenci určitých podmínek).
 - ■ stanovení doby, kdy bude budoucí smlouva uzavřena
 - ■ určení předmětu budoucí smlouvy (dohoda ohledně podstatných náležitostí),
 - ■ písemná forma

Smlouva o smlouvě budoucí III.

- zavázaná strana nesplní závazek uzavřít smlouvu - buď náhrada škody či soud, aby určil obsah smlouvy
- zavázaná strana odmítne jednat: jak náhrada škody, tak i určení obsahu soudem
- - zánik závazku: strana oprávněná včas a řádně nevyzve, změna poměrů (clausula rebus sic stantibus, protože smlouva o smlouvě budoucí je uzavírána s předpokladem trvání podstatných okolností) je nutno oznámit tuto změnu druhé straně
- lhůty:, promlčení do jednoho roku od podání výzvy (určení obsahu smlouvy soudem)

Smlouva o smlouvě budoucí - NOZ

- Zavedena podpůrná doba 1 roku, není-li ujednána lhůta pro sjednání samotné smlouvy
 - Tyto lhůty jsou prekluzivní
- Neuzavře-li na včasnou výzvu osoba smlouvu, může její obsah určit buď soud, anebo osoba určená ve smlouvě
 - Nové pravidlo pro určení obsahu smlouvy (účel + okolnosti)

Děkuji za pozornost.

